

Veerafwijking bij nestjonge Havik *Accipiter gentilis*, en mogelijk oorzaak

Oscar Vedder

Op 25 juni 2000 werd door mij in de Emmerdennen een jong vrouwtje Havik onder de nestboom aangetroffen. Deze vogel had deels slecht ontwikkelde, nog in de bloedspeel zittende hand- en staartpennen. Een deel van de pennen was al uitgevallen, of viel uit tijdens het vangen en vervoeren. De armpennen waren normaal ontwikkeld, echter met veel faultbars (hongermaliën). Waarschijnlijk zat ze al minstens een paar dagen op de grond, getuige althans de vele teken bij de snavel en ogen en het scherp uitstekende borstbeen. De ondervoeding is haar waarschijnlijk fataal geworden, want na een paar dagen in een opvangcentrum is ze gestorven. De vogel kwam uit een nest met drie geringde nestjongen (2 vrouwtjes, 1 mannetje), waarbij tijdens het ringen geen afwijkingen waren waargenomen. Op het moment van vinden hoorde ik tenminste één succesvol uitgevlogen jong in de nabijheid; het is onbekend of dit het mannetje of het andere vrouwtje betrof. De ouders waren ruim volwassen (ná hun derde kalenderjaar).

Het betreft hier geen unieke vondst. Een vrijwel identiek geval betrof een melding in Noord-Brabant (van Geneijgen *et al.* 1995), en verder twee gevallen in de omgeving van Assen (Ottens *et al.* 1997). Als mogelijke oorzaken werden een genetische afwijking (Ottens *et al.* 1997) en 'Franse rui' (Bijlsma 1997) genoemd.

Nu is er de laatste jaren veel onderzoek gedaan naar 'Franse rui'. Deze afwijking openbaarde zich het eerst rond 1870 in Frankrijk bij uit Australië geïmporteerde grasparkieten *Melopsittacus undulatus*. De afwijking komt bij grasparkieten nog steeds voor en wordt door kwekers van grasparkieten ook wel kruipersziekte genoemd. De afwijking uit zich in symmetrische veerafwijkingen, gekarakteriseerd door misvormde hand- en staartpennen en een gebrek aan donsveren op rug en onderbuik. Bij verschillende vinkachtigen en papegaaiachtigen is de afwijking eveneens aangetoond, echter niet altijd in dezelfde gradatie.

Na onderzoek kwamen verschillende wetenschappers tot de conclusie dat het een besmettelijke virusziekte is die wordt veroorzaakt door een lid van de papovavirusfamilie, nu aangeduid als het Avipolyomavirus. Bij grasparkieten zijn twee vormen van deze ziekte geconstateerd. De eerste is een ernstige vorm van *Budgerigar Fledgeling Disease* (BFD) die sterfte onder de nestjongen veroorzaakt, zelfs oplopend tot 100% mortaliteit. Overlevende jongen vertonen afwijkingen aan de bevedering die vrijwel gelijk zijn met de tweede vorm, 'Franse rui'. Deze overlevers blijven echter na de eerste rui onderontwikkeld, in tegenstelling tot de vogels die lijden aan de echte 'Franse rui' of kruipersziekte, waarvan de jongen zich wel kunnen herstellen.

Verder blijkt dat ouders en pasgeboren jongen van geïnfecteerde ouders kunnen functioneren als dragers van het virus. Dragere kunnen het virus verspreiden onder vogels met verminderde afweer, zonder zelf uiterlijke kenmerken te vertonen. Het virus wordt onder andere overgedragen door uitwerpselen en veerstof. Ook zou het virus rechtstreeks via de eieren kunnen worden overgebracht.

Aangezien ouders als dragers fungeren en nestjongen niet altijd uiterlijke kenmerken vertonen van een virusinfectie, is het dus goed mogelijk dat men in eerste instantie denkt aan een genetische afwijking. Hierbovenstaande feiten geven echter duidelijk aan het net zo goed kan zijn veroorzaakt door een aan Haviken aangepaste variant van het virus. Als dat zo is, is het de vraag of al veel vogels drager zijn en of er in de toekomst vaker dergelijke gevallen zullen optreden.

Mijn kennis op dit gebied is ook maar beperkt. Mensen met serieuze belangstelling in de vogel (vers ingevroren in bewaring) kunnen daarom contact met mij opnemen.

Summary: Feather anomaly in nestling Goshawk *Accipiter gentilis*, and its possible cause

A female Goshawk nestling was found underneath the nest on 25 June 2000, in the forestry of Emmen in the southeastern part of the province of Drenthe. Many primaries and rectrices showed poor growth or were shed during handling. The nest had held three nestlings during ringing (two females and one male), but no defects were noted during that visit. Both parents were fully adult (>3 cy). At least one of the nestlings successfully fledged. It is thought that the anomalous bird, which died from emaciation, was infected with the avian polyomavirus. Given several similar cases in recent years in The Netherlands, raptorphiles are asked to take good note of this phenomenon during nest controls. The bird is deep-frozen, and can be requested for further study.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1997. Veerafwijkingen bij nestjonge Haviken *Accipiter gentilis* veroorzaakt door "Franse rui"? De Takkeling 5(3): 40-41.
- van Geneijgen P., van Nie G.J. & de Smid T. 1995. Veerafwijking bij nestjonge havik. De Takkeling 3(1): 91.
- Ottens H.J., Jansman H. & Speelman R. 1997. Genetische afwijking hoogstwaarschijnlijk andermaal oorzaak van veerafwijking bij nestjonge Havik *Accipiter gentilis*. De Takkeling 5(2): 12-16.
- (<http://www.life-research.nl/kruiper/htm>): Kruipersziekte bij Grasparkieten - Overzichtsartikel
- (<http://www.cyberw.com/~mlj/polyoma.html>): Susceptibility of Avian Polyomavirus to inactivation

Adres: Oringerbrink 172, 7812 JZ Emmen (E-mail: O.H.Vedder@bioledu.rug.nl).